

ASOCIAȚIA ARHEO VEST
TIMIȘOARA

ARHEOVEST

V₂

-IN HONOREM DOINA BENEA-

Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie

Timișoara, 25 noiembrie 2017

JATEPress Kiadó
Szeged
2017

Editor: Sorin FORȚIU (cu mulțumiri pentru ajutorul punctual acordat lui Andrei STAVILĂ, Cristian OPREAN, Adrian CÎNTAR și Simona REGEP)

Coordonator: Dorel MICLE

DVD-ROM: Adrian CÎNTAR

WEB: Sorin FORȚIU și Claudiu TOMA

Coperta: Alice DUMITRAȘCU

Foto copertă: Tudor VREME-MOSER, <http://ideatm.ro/wordpress/>

Această lucrarea a apărut sub egida:

**Asociația
ArheoVest
Timișoara**

© ArheoVest, Timișoara, 2017

Președinte Lorena SMADU

www.arheovest.com

ISBN 978-963-315-358-1 (Összes/General)

ISBN 978-963-315-360-4 (II. kötet/volumul)

Avertisment: Acest volum digital este o imagine cât se poate de fidelă a celui tipărit.

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor revine în totalitate autorilor.

DVD-ROMul conține contribuțiile în varianta color precum și imaginile la rezoluția maximă trimisă de autor.

OBSERVAȚII PRIVIND REENACTMENTUL ȘI REENACTORUL ANTIC DIN ROMÂNIA

*Marius Ardeleanu**

* Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș; ardeleanumarius@yahoo.com

Abstract. In general, various media generate large quantities of information about ancient civilizations. Internet, films, TV series and programs encourage an interest in a historical re-enactment among archaeologists and history enthusiasts. It seems to be forgotten, that an experimental archaeology and a historical reconstruction were established in order to explain issues of our historical past which could not be otherwise verify. Historians have a duty to educate public and to correct information in media, especially when these data come from not scientific sources. There are several ways to promote the knowledge about our past and one of them is the historical re-enactment. Unfortunately, increase of re-enactors in Romania does not go with a development of the re-enactment quality. The re-enactment movement is characterized by low quality historical reconstructions. For example, there are no authentic textiles, most of them contain modern fibers and are sewn with use of sewing machine. Moreover, most of clothing accessories (like brooches, buckles or pendants) are poor quality replicas of artefacts and materials from which they are made of are different than originals. Also, a picture of historic camps is dominated by the Viking type tent and lack of accurate craftsmen workshops. In generally, an image of the past shown by the “older” re-enactors is usually copied by the “new” re-enactors without any critical approach to their historical accuracy. This could be changed. There are four principles of how an authentic replica of particular archaeological artefact could be made: execution technique, material, shape and dimension. All four of these must be as if they were in antiquity. Therefore, reconstructed artefacts can’t be called authentic replicas if they had been made regardless to these four principles. The authenticity of historical reconstructions shown by re-enactors is important if they have educational purpose. Otherwise, they are nothing more than an attractive hobby and the way how people are spending their free time.

Keywords: reenactment, authenticity, antiquity, living history, archaeological replicas.

Impactul produs de mediatizarea tot mai intensă, dar nu întotdeauna în concordanță cu realitățile istorice, a unor civilizații prin diferite mijloace (filme artistice și documentare, beletristică, internet, festivaluri sau asociații de reconstituire istorică etc.), a făcut ca în România, la fel ca și în alte țări, în ultimii 10–15 ani, să crească interesul unor arheologi și pasionați de istorie în vederea reconstituirii unor artefacte sau fenomene existente în trecut.

Fie că este vorba de aspecte teoretice¹ sau practice, precum reconstituirea unor locuințe², ateliere³, gropi ritualice⁴, textile⁵, piatră⁶ sau armuri și alte tipuri de piese de armament⁷, toate aceste experimente arheologice⁸ s-au desfășurat în scopul cunoașterii unor aspecte ale istoriei, care altfel ar rămâne necunoscute cercetătorilor sau publicului larg.

Ca pasionați și consumatori ai acestei abordări interdisciplinare în vederea cunoașterii trecutului, avem datoria de a informa corect publicul, de a completa și corecta informațiile, mai ales dacă aceste informații provin din alte surse decât cele științifice.

Există mai multe modalități de promovare a istoriei, una dintre ele fiind și *reenactmentul* istoric. Acesta poate oferi participanților șansa de a “*evada în fenomenele din trecut, un spațiu departe de prezent*”⁹. Chiar dacă uneori este văzut sau practicat ca un *hobby*, distracție sau o modalitate de petrecere a timpului liber¹⁰, acesta ar trebui să reprezinte în primul rând o activitate educațională¹¹.

De asemenea, există și mai multe interpretări și definiții ale *reenactmentului*¹². Una dintre ele este cea dată de guvernul britanic, care definește *reenactmentul* ca fiind “*orice prezentare sau alt eveniment desfășurat cu scopul de a reproduce un eveniment din trecut sau care ilustrează un comportament dintr-un anumit moment sau perioadă în trecut*”¹³. Ca urmare, putem considera *reenactmentul* o *re-creare*, o reconstituire a trecutului, orice dată anterioară datei de azi, care implică reconstituiri (militare sau non-

¹ Sima, 2002, p. 77-82; Barbu, 2015, p. 779-793; Ardeleanu, 2017.

² Cotiugă, 2009, p. 303-342.

³ Ardeleanu, 2012, p. 72-73.

⁴ Ardeleanu, 2015, p. 59-96.

⁵ Torcică, 2015, p. 219-230.

⁶ Zăgreanu, 2010, p. 361-363.

⁷ Borangic, 2007-2008, p. 44-62; Borangic, 2013, p. 821-836; Borangic, Barbu, 2013, p. 22-47; Ardeleanu, 2016, p. 653-672.

⁸ Nu s-a urmărit o listă exhaustivă a tuturor experimentelor arheologice desfășurate în România în ultimele două decade; am vrut doar să menționez câteva tipuri de experimente pentru a sugera diversitatea preocupărilor în acest domeniu.

⁹ Groot, 2006, p. 392.

¹⁰ Hunt, 2004, p. 387-403.

¹¹ Coles, Armstrong, 2008; Pentru o imagine de ansamblu asupra valorii educaționale în muzee sau pe situri istorice vezi Samuel, 1994. Pentru alte opinii privind valoarea educațională a *reenactmentului* (pentru elevi sau pentru public) a se vedea și <http://www.freepatentsonline.com/article/Childhood-Education/74691773.html> (6.09.2017) și <http://publichistory.humanities.uva.nl/blog/historical-reenactment-playtime-or-education/> (6.09.2017).

¹² “*orice încercare de a reconstrui un eveniment istoric sau o anumită perioadă istorică*” (Petersson, 2010, p. 75). Pentru alte definiții ale *reenactmentului* vezi și <http://www.thefreedictionary.com/Historical+reenactment>, https://en.wikipedia.org/wiki/Historical_reenactment, http://www.historiavivens.eu/2/about_reenactment_357125.html (toate accesate 16.09.2016).

¹³ “*Violent Crime Reduction Act 2006*” reprezintă un act legislativ al guvernului Marii Britanii menit să reglementeze consumul de alcool și portul de arme (de foc, reale și/sau imitații, cuțite și alte arme) în spațiul public (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/38> -16.10.2016).

militare) de aproape orice fel.

Un termen similar cu *reenactment*-ul este *living history*, sintagmă ce poate fi interpretată în diferite moduri. Jay ANDERSON o definește, în prima monografie care examinează conceptul de *living history*, ca fiind “*simularea vieții în alt timp*”, subliniind și faptul că o parte importantă a acesteia este “*arheologia experimentală*” sau “*experimentele imitative care reproduc procedee originale... în scopul de a testa teorii ale comportamentului cultural din trecut*”¹⁴. Există o anumită ambiguitate în jurul utilizării acestui termen. Unii îl utilizează în sens larg, precum J. Anderson, iar alții au tendința de a-l utiliza cu referire la activitățile asociațiilor de reconstituire istorică. Chiar și în cadrul acestor asociații/grupuri există unele variante în înțelegerea acestui termen. Unii participanți fac diferență între termenii de *living history* (termeni utilizați pentru a descrie *re-crearea* vieții de zi cu zi) și *reenactment*, termen utilizat în special pentru reconstituirea anumitor bătălii.

La noi în țară toate grupurile sau asociațiile de reconstituire istorică pe antichitate reproduc și elemente de viață civilă (*de zi cu zi*) și militară (tabere militare, demonstrații de luptă sau reconstituirea unor bătălii), de cele mai multe ori fiind “utilizate” aceleași persoane, atât în tabăra civilă (meșteșugari) cât și în luptele reconstituite. În acest articol vom utiliza termenul de *reenactment* cu referire la toate activitățile de reconstituire istorică antică realizate de asociații, grupuri sau persoane fizice, fie că sunt reconstituite aspecte civile sau militare. Acestea sunt, de obicei, puse în scenă ca o activitate de petrecere a timpului liber de entuziaști, ca un hobby de cele mai multe ori, cu toate că există un număr mic, dar în creștere, de profesioniști care se implică în acest fenomen.

Deși entuziasmul pentru reconstituirile istorice este văzut de unii ca un fenomen de dată recentă, reenactmentul, conform uneia dintre definițiile de mai sus, este foarte vechi, fiind prezent, sub diverse forme de manifestare, cel puțin din antichitate. Amintim aici, de exemplu, reconstituirea unor celebre bătălii la romani, în amfiteatre sau în altfel de locuri amenajate (în Colosseum se organizau *reconstituiri* ale unor bătălii celebre, atât pe uscat cât și în apă¹⁵), reconstituirea unui contingent al armatei lui Alexandru Macedon de către Caracalla¹⁶, diferite turnee¹⁷ sau bătălii medievale¹⁸, ori reconsti-

¹⁴ Anderson, 1984, p. 87. Despre autenticitate în *living history* vezi și Handler, Saxton, 1988. Recent, în 2008, a fost finalizat un proiect de cercetare semnificativ în ceea ce privește potențialul de învățare în urma evenimentelor de gen *living history*, inclusiv al performanței și al interpretării reenactorilor (Jackson, Kidd, 2008).

¹⁵ Acestea purtau numele de *Naumachia* și însemna luptă navală (în limba greacă). Fiecare împărat roman avea propriile idei pentru *naumachiae* (pentru detalii privind astfel de lupte *vide* <http://www.redescoperaistoria.ro/2014/10/08/reenactment-antic-batalii-navale-la-colosseu> - 6.10.2016).

¹⁶ Caracalla, care era un mare admirator al lui Alexandru Macedon, a decis să formeze o unitate specială în armata romană care să copieze falanga macedoneeană. Astfel că a îmbrăcat 16000 de soldați după cum credeau romanii în sec. III dHr că ar fi arătat armata macedoneeană din sec. IV îHr (Cassius Dio, *Istoria Romană*, 78.7.1-2).

¹⁷ Parisse, 1986; Barker, 1986; Barber, Barker, 1989.

tuirea unor bătălii *în și din* epoca modernă¹⁹. Fără o dorință de acuratețe istorică a costumelor și foarte violente, ducând deseori la decesul celor implicați, aceste reconstituiri au abordat o temă comună pentru persoanele interesate de ceea ce s-a întâmplat în trecut.

În America *reenactmentul* modern este considerat a fi apărut în anii 1961–'65, când are loc comemorarea centenarului Războiului Civil²⁰. Apoi numărul reenactorilor a fost în continuă creștere. În Europa, în 1968, ia naștere prima asociație de reconstituire istorică, în Anglia²¹, numărul reenactorilor din Marea Britanie fiind azi de aprox. 20000, grupați în aproximativ 400 de asociații de reconstituire istorică²². Nu există date despre numărul total al reenactorilor în Europa, dar în unele țări, numărul unor astfel de asociații este foarte mare (de exemplu, în Polonia, după unele discuții avute cu unii reenactori din această țară, există un număr de aproximativ 700 de astfel de asociații). În funcție de numărul de membrii, unele sunt mai mari (vezi, de exemplu *Asociația The Sealed Knot*), altele mai mici, numărând câțiva zeci sau chiar câțiva membri²³.

În funcție de gradul de autenticitate a reconstituirii au fost stabilite și mai multe categorii de reenactori: *farb*, *mainstream* și *progressive*²⁴. Termenul de *farb* este cunoscut din anii '60 ai secolului trecut²⁵, un acronim al expresiei "*Far be it from authentic*"²⁶ ("*Depart de a fi autentic*"). Reprezintă un termen peiorativ care se referă la reenactorii care au materiale și accesorii vestimentare neautentice, investesc puțin timp și bani în vederea obținerii autenticității reconstituirii istorice și care manifestă o indiferență față de aceasta²⁷.

¹⁸ Reconstituiri militare sau bătălii simulate devin populare în Anglia mai ales după secolul al XVII-lea. De exemplu, în 1638, la Londra, a fost reconstituită o confruntare dintre o armată creștină și una musulmană, iar în 1645, *Parlamentarii* (sau *Roundheads*, care erau cei ce au luptat împotriva regilor Charles I și al II-lea ai Angliei în timpul Războiului Civil Englez), exuberanți după o serie de victorii în timpul războiului civil, au reconstituit o luptă recent încheiată la Blackheath, în ciuda conflictului în curs de desfășurare (Giles, 2009).

¹⁹ În 1824 și de mai multe ori în secolul XIX au loc reconstituiri ale bătăliei de la Waterloo (începând din anul 1979 este un eveniment anual -Fitzpatrick, 2013, p. 226). Pentru același secol este de amintit și Turneul Eglinton din 1839, care a avut loc la Ayrshire (Scoția), a adunat un număr de 100000 de spectatori și a reprezentat o încercare de "*reconstituire vie a romanelor literare*" (Richardson, Watts, 2009). De asemenea, chiar încă înainte de a se fi încheiat, de câteva ori în secolul XIX, dar mai ales în secolul XX, unele dintre evenimentele cele mai reconstituite sunt diverse bătălii din Războiul Civil American (Strauss, 2001, p. 145-146).

²⁰ Hadden, 1999, p. 4.

²¹ *The Sealed Knot* este și azi cea mai mare asociație de reconstituire istorică din Europa, având aproximativ 6500 de membrii (<http://www.thesealedknot.org.uk/> -10.10.2016).

²² Coles, Armstrong, 2008, p. 3.

²³ Elliot-Wright, 2000, p. 6.

²⁴ Am preferat utilizarea termenilor din limba engleză, deoarece o traducere *mot-a-mot* a acestora ar putea altera semnificația acestor cuvinte.

²⁵ Hadden, 1999, p. 8.

²⁶ <http://wesclark.com/jw/hodge.html>; <http://www.wsj.com/public/page/archive-2011-1-3.html> (ambele au fost verificate la 14.09.2016).

²⁷ Pentru alte variante, cu bibliografie, ale definiției termenului de *farb* a se vedea [https://en.wikipedia.org/wiki/Farb_\(reenactment\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Farb_(reenactment)) (15.09.2016).

Cea de-a doua categorie de reenactori, *mainstream*, cea mai des întâlnită, este alcătuită de cei care fac eforturi de a apărea autentici cât timp există public, iar când publicul nu este prezent, ei pot să iasă din rol și își permit folosirea unor obiecte sau materiale anacronice, în moduri mai mult sau mai puțin vizibile²⁸. În scopul reconstituirii se fac numeroase *concesii*, de obicei ascunse vederii publicului (de exemplu, pentru antichitate, o piesă de echipament cusută la mașină sau realizată dintr-un alt material, care imită cel existent în antichitate sau șuruburi moderne folosite pentru prinderea *umbo*-ului sau mânerului la scut etc.). Au în general un grad mai ridicat de autenticitate, însă cu cât concesiile făcute sunt mai multe sau mai vizibile cu atât mai mare este distanța față de autenticitatea reconstituirii.

La extrema opusă reenactorilor de tip *farb* se află așa numiții *progreșiști*. Aceștia apreciază în general cercetarea științifică amănunțită a epocii reprezentate și se caracterizează printr-o contopire cu perioada istorică reconstituită, încercând cât mai mult să trăiască exact așa cum trăiau oamenii din epoca reconstituită. Această trăire dusă la extrem include replici fidele a pieselor reconstituite sau purtarea pe dedesubtul uniforme a lenjeriei realizată exact ca în epocă, atenție inclusiv la textura și cusătura stofelor și folosirea la mâncare numai a produselor și condimentelor disponibile în epocă²⁹. Progreșiștii păstrează autenticitatea inclusiv atunci când nu este prezent publicul.

În România reenactmentul a apărut în ultimii 15–20 de ani³⁰. În ultimii 10 ani au apărut și reenactori, asociații de reconstituire istorică, proiecte muzeale sau persoane fizice care reconstituie diverse aspecte din perioada antică. Din păcate, cu mici excepții, sunt reconstituite aspecte civile și militare aparținând civilizațiilor geto-dacică și română. Numărul reenactorilor este în continuă creștere, aceștia fiind prezenți în diverse medii: școli, muzee, conferințe, simpozioane, cercuri de arheologie, zile ale orașelor/municipiilor, festivaluri, târguri de artă, expoziții foto, emisiuni tv, presă, radio și internet.

Fără îndoială că toți cei ce practică reenactmentul au în comun o pasiune pentru istorie. Acesta este cadrul general pe care-l (re)prezintă toate asociațiile, muzeele sau persoanele independente care au o legătură cu reenactmentul. Nu există însă un cadru general de standardizare a costumelor, interpretarea fiind personală, subiectivă sau, uneori, de grup³¹. Din păcate, o creștere a numărului reenactorilor de la noi din țară nu înseamnă și o creștere calitativă a reenactmentului antic. În general, se copiază tipuri de piese și fenomene reconstituite de asociațiile “*mai vechi*”, reconstituiri care nu sunt întotdeauna în concordanță cu aspecte sau piese arheologice originale.

Cum poate fi stabilită însă *calitatea* reconstituirii unui reenactor? Nu putem vorbi de o reconstituire istorică *parțială* sau *aproape bună*. Consider că nu se poate face reenactment, indiferent de scopul acțiunii, dacă piesele/replicile reconstituite nu cores-

²⁸ Horwitz, 1999, p. 127.

²⁹ Horwitz, 1999, p. 7.

³⁰ Primele asociații de reenactment din România au avut ca și perioadă reconstituită epoca modernă și medievală.

³¹ Viziunea asupra evoluției și interpretării istoriei este în esență subiectivă și poate varia de la o persoană la alta, sau de la un cercetător la altul.

pund în totalitate cu piesele originale folosite ca și model. Un artist care realizează o lucrare de artă poate să se inspire dintr-o piesă arheologică, dar un reenactor trebuie să realizeze replici fidele ale părților componente ale costumului sau al mediului reconstituit (atelier meșteșugărești, tabără etc.).

Pentru realizarea acestui lucru ar trebui să fie parcurse obligatoriu patru concepte pe baza căreia o piesă arheologică sau de vestimentație poate fi denumită o replică autentică: **tehnica** de execuție, **materialul** din care este realizat, **forma și dimensiunile** finale. Fără respectarea **tuturor** acestor patru noțiuni, o piesă reconstituită, replică după una arheologică, nu se poate numi autentică. În acest sens, un *reenactor autentic* ar trebui să dețină toate piesele și accesoriile vestimentare, piesele de armament realizate numai dacă au fost parcurse, pentru fiecare piesă din costumație, toate cele patru principii de bază enunțate mai sus. Concesiile făcute în multe cazuri³² nu fac din piesa reconstituită o replică, deci personajul care îl poartă nu poate fi numit un *reenactor autentic*. Nu se poate face o reconstituire a trecutului utilizând piese reconstituite parțial, din punct de vedere al autenticității. Aceleași principii se pot aplica pentru toate piesele utilizate în atelierelor demonstrative reconstituite sau pentru întreaga tabără antică, care ar trebui să aducă atmosfera timpurilor trecute, atât cât se poate reconstitui, prin informații “directe” (descoperiri arheologice, surse literare) sau analogii cu alte populații contemporane.

Dar care este în general situația reenactorului antic de la noi din țară? La o analiză sumară³³, vizuală, putem spune cu certitudine că nu există nici măcar un singur costum de reenactor antic la noi în țară la care toate piesele și accesoriile vestimentare și/sau piesele de armament (în cazul războinicilor) să respecte în totalitate tehnica de execuție, materialul, forma și dimensiunile pieselor originale. Aceeași situație este valabilă și în cazul taberelor și replicilor de ateliere antice, ambele fiind îndesate de compromisuri ce fac, alături de calitatea costumelor, să existe un nivel scăzut al calității reenactmentului antic în România³⁴.

Pe lângă *experimentele arheologice* sau cele vizând *living history* și care au un grup restrâns de beneficiari, mai ales cele care nu sunt făcute spre a fi publicate, *reenactmentul* are ca destinație publicul în general și cunoașterea de către acesta a unor feno-

³² De exemplu, alamă sau cupru în loc de bronz ca materie primă, material cusut la mașina de cusut, utilizarea inoxului în loc de fier, a șuruburilor în loc de nituri sau cuie etc.

³³ Nu este scopul acestui articol analiza pieselor de echipament ale fiecărui reenactor antic de la noi din țară. O analiză a calității pieselor de vestimentație și armament a reenactorului dac este în curs de publicare (Ardeleanu, 2017).

³⁴ În cadrul acestei analize vizuale am luat în considerare un număr de aproximativ 250 de personaje/reenactori de la noi din țară prezenți de cel puțin cinci ori în spațiul public la un eveniment care implica și reconstituire istorică antică. Sunt conștient că este posibil ca anumite piese de vestimentație, podoabe și de armament corect executate din punct de vedere calitativ să existe și să îmi fi scăpat în cadrul examinării vizuale a majorității reenactorilor pe perioada antică de la noi din țară. Însă, chiar dacă ar fi așa, acest fapt nu schimbă cu nimic imaginea generală a reenactmentului antic din România și anume faptul că *nu există* nici un singur costum reconstituit la care toate elementele să fie realizate după tehnici antice, cu materiale existente în epocă și care să respecte forma și dimensiunile pieselor reconstituite.

mene particulare ale istoriei, fenomene care nu pot fi cunoscute în alt mod. De aceea este cu atât mai important ca aceste reconstituiri să se facă la un înalt grad calitativ, iar anumite compromisuri utilizate, în general din lipsa de fonduri sau necunoașterea unor realități din trecut, să fie pe cât posibil ascunse ochilor publicului.

Desigur, este greu însă pentru publicul larg să conceptualizeze sau să înțeleagă reenactmentul așa cum este văzut de reenactor. Termenul în sine este greu de tradus în limba română. Fie se explică publicului că persoana sau grupul respective se ocupă cu *reenactmentul* fie i se explică că are de a face cu reconstituirea istorică. Este greu de crezut, dar chiar printre cei care practică reconstituirea istorică sunt probleme în înțelegerea termenului de reenactment/reconstituire istorică. Din lipsa existenței unei îndrumări corecte (sau a unui *Ghid*), reenactorul copiază de cele mai multe ori pe cei care performează deja, bazându-se pe faptul că având o experiență bogată în reenactment, modelul copiat este și de calitate (fie persoană, fie obiect, fie fenomen).

Având în vedere procentajul foarte mic de piese cu o calitate înaltă a reproducerii, se pune întrebarea ce ar fi de făcut. Cel puțin în cazul unora, o soluție ar fi abandonarea reenactmentului. Pare o soluție radicală, însă, datorită calității echipamentelor și reprezentațiilor, anularea unor evenimente/comemorări istorice a fost luată în considerare în alte țări. În unele cazuri, astfel de evenimente de reconstituire, au fost intitulate chiar “*o distracție nefericită*”³⁵. Dacă nu este controlată calitatea reconstituirilor (atât a costumelor cât și a fenomenelor reconstituite), reenactmentul în România poate fi, dacă nu este deja, considerat în termeni asemănători. Nu este de mirare faptul că există, pe bună dreptate, un anumit scepticism al oamenilor de știință de la noi din țară *vis-a-vis* de reenactment.

De asemenea există și un resentiment reciproc între istorici și reenactori. Probabil că din perspectiva istoricilor o utilă învățare a publicului a istoriei ar fi dacă s-ar citi sau s-ar informa din alte surse (de exemplu, muzee, studii de specialitate) asupra unor aspecte prezentate în cadrul activităților de reenactment.

Însă și reenactmentul, făcut în condiții și la standarde maxime de autenticitate, are beneficiile sale. Dacă omul nu are posibilitatea să ajungă în mijlocul evenimentelor reconstituite, sau să aibă posibilitatea să vadă sau să atingă un obiect din trecut, atunci cea mai directă cale este prin activitățile de reenactment.

Există desigur lucruri bune și mai puțin bune în ceea ce privește existența în viața publică a reenactorului. În scopul cunoașterii unor aspect particulare sau generale ale istoriei, reconstituirea istorică are sau ar putea avea meritele sale. Calitatea

³⁵ Exprimarea “*unfortunate distraction*” îi aparține lui Peter CARMICHAEL, director la *Civil War Institute* de la Gettysburg College. Acesta a folosit expresia după prestația trupelor de reenactment participante la comemorarea a 150 de ani de la bătălia de la Gettysburg (2013) din Războiul Civil din America (1861-’65). Deși pasionat de eveniment și reenactor pentru o lungă perioadă, acesta a declarat că această comemorare “*ar fi mai bine fără toți oamenii în albastru și gri ce pretind a fi soldați*” (http://blog.pennlive.com/gettysburg-150/2013/07/should_civil_war_re-enactments.html -15.09.2016). Deși aspru criticat de pasionații de reconstituiri istorice din SUA și din Europa, meritul prof. Carmichael este de a ridica problema calității reenactmentului (a costumelor și a personajelor interpretate) la unul dintre festivalurile cu cea mai lungă tradiție din America.

reconstituirii istorice, ca orice fel de explorare istorică (acesta este, de altfel, scopul reconstituirii, nu?) este determinată de oamenii care o fac. În principiu cu cât mai bun din punct de vedere calitativ este costumul reconstituit, cu atât mai apropiat de adevărul istoric este personajul. Probabil că din public (din păcate și dintre reenactori) sunt puțini cei care vor citi, de exemplu, despre o anumită fibulă dacică și tipologia ei³⁶. Însă publicul poate să întreba despre ea sau o să observe și să rămână cu acea imagine de fibulă purtată de reenactor. Dacă acea fibulă nu este corect reconstituită acea persoană va rămâne cu imaginea greșită a unei fibule dacice realizată din alamă, cupru sau cositor³⁷ ca un adevăr istoric (asta în caz că forma și dimensiunile sunt corecte). Această situație a pieselor greșit reconstituite ne face să ne întrebăm dacă reconstituirea istorică poate fi mai utilă publicului decât lucrările științifice sau muzee unde sunt publicate sau expuse piese dintr-o anumită epocă. Din nou, dacă această reconstituire respectă calitatea, este de înțeles de ce, pentru public, a participa la un festival de reenactment este mai plăcut decât cititul unei lucrări sau vizita într-un muzeu.

Multe din manifestările la care sunt prezenți reenactori (unele dintre ele așa zise *Festivaluri de reconstituire istorică*) au acces la o audiență mai mare decât lucrările cu caracter științific sau unele muzee. Oamenii au, de asemenea, un mare grad de învățare vizuală³⁸. O demonstrație militară sau un atelier intractiv va fi oricând mult mai ușor de înțeles decât lecturarea unui articol sau carte pe aceeași temă. Făcând aceste lucruri corect din punct de vedere al reconstituirilor este de asemenea cel mai bun mod de a combate greșelile (din păcate tot mai multe) existente în rândul reenactorilor sau cele prezentate în spațiul, tot mai intens utilizat, media.

Ca dezavantaje asupra necesității și valorii reenactmentului pentru societate rămâne în primul rând calitatea reenactorului, atât ca performer cât și ca și costumație. Această slabă calitate își are originea în primul rând în costurile unui echipament corect din punct de vedere al calității. Cele mai corecte echipamente sunt considerate (sau ar trebui) a fi cele realizate din materiale și tehnici existente în perioada respectivă. Puține instituții publice (în cazul reenactmentului, muzee), persoane fizice sau asociații s-ar părea că dispun de astfel de mijloace financiare, având în vedere faptul că în timp calitatea reenactorului s-a menținut foarte scăzută, iar cele câteva posibile excepții, au ca bază un interes și o investiție personală³⁹.

³⁶ Exemplul poate fi aplicat la oricare piesă/costum/eveniment reconstituit(ă).

³⁷ Cum este din păcate cazul majorității exemplarelor de fibule utilizate de reenactorii de la noi din țară, la fel ca și multe alte tipuri de piese reconstituite.

³⁸ <http://info.shiftelearning.com/blog/bid/350326/Studies-Confirm-the-Power-of-Visuals-in-e-Learning> (15.09.2016).

³⁹ În cazul unor asociații de reconstituire istorică, deși multe dintre acestea sunt “abonate” anual la festivaluri și manifestări ale diferitelor consilii locale și județene unele chiar purtând titlatura pretențioasă de “Festivaluri de reconstituire istorică”, reușind rulajul unor importante sume de bani în cursul unui an, aceste sume nu se regăsesc în investiția în echipamente de calitate, iar când acestea “există”, sunt făcute cu mijloace și utilaje moderne, fără nici o legătură cu tehnologia antică. În cazul muzeelor, deși s-ar presupune că ar putea avea la dispoziție un buget constant și oameni cunoscători ai pieselor ce urmează a fi reconstituite, lipsa calității costumelor reconstituite este și mai curioasă (neexistând, cel puțin în cazul reenactorului antic, nici o ame-

Un alt dezavantaj al acestor reconstituiri este faptul că, de multe ori, reconstituirea se bazează pe viziunea unora sau altora despre cum credeau ei că arătau acele personaje în trecut. Oricum, chiar dacă reconstituirea realizată ar reprezenta 100% calitativ din punct de vedere al pieselor reconstituite, tot nu vom ști niciodată întreg modul de funcționare a unor fenomene petrecute în istoria noastră⁴⁰. Cercetările recente⁴¹ arată faptul că potențialul reconstituirii istorice constă mai degrabă în aspectele sale performative, decât în efortul de a recrea cât mai autentic trecutul. Însă, indiferent de calitatea reconstituirii sau a interpretării, viziunea asupra istoriei rămâne o percepție personală, înțelegerea autenticității fiind în esență subiectivă⁴², diferită de la cercetător la cercetător, de la reenactor la reenactor, de la o persoană la alta (din public sau nu). De asemenea, reenactmentul atrage o categorie variată de oameni, din păcate puțini dintre ei cu sincera intenție de a reconstitui un fragment, un fenomen sau o piesă din trecut. Marea majoritate a reenactorilor de la noi din țară nu posedă cunoștințe generale despre perioada reconstituită, cu atât mai puțin cunoștințe specifice despre tehnica fabricării sau tipologia unor forme de piese reprezentate de ei.

Consider că problema autenticității în reconstituirile istorice reprezintă un element esențial dacă reconstituirea realizată are cu adevărat un rol educativ sau rămâne doar o joacă, o metodă de petrecere a timpului liber. Discuția rămâne deschisă dacă reenactmentul este utilizat de către toți în scop educativ sau nu. Cu toate că există numeroase inițiative laudabile în reenactmentul antic de la noi din țară, multe dintre ele având o motivație și curiozitate personală și prea puțin educativă sau științifică, totuși, nu putem să nu constatăm faptul că, după 10 ani de reenactment antic, există, per ansamblu, o calitate scăzută a reconstituirilor, calitate care sperăm că se va îmbunătăți cât mai mult în viitorul apropiat.

liorare a procentajului calității costumelor reconstituite, chiar din contră, continuându-se copierea constant a costumelor și fenomenelor “greșite” deja existente).

⁴⁰ “*Este imposibil să vedem, auzi sau să atingem trecutul, poate fi cunoscut doar după urmele care au supraviețuit până azi*” (Jones, 2011, p. 17).

⁴¹ Jackson, Kidd, 2008.

⁴² Hunt, 2000, p. 387.

BIBLIOGRAFIE

- Anderson, 1984 Jay ANDERSON, *Time Machine: The world of living history*, Ed. American Association for State and Local History, Nashville, 1984, 218 pg., ISBN978-0910050715.
- Ardeleanu, 2012 Marius ARDELEANU, *Construirea unui cuptor dacic de ars ceramica – arheologie experimentală la Medieșu Aurit, jud. Satu Mare*, În: Vasile COTIUGĂ, Ștefan CALINIUC (eds), *Programme and Abstracts: Second ArheoInvest Congress, Interdisciplinary research in archaeology*, Ed. Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012, 94 pg., ISSN 2285-2018.
- Ardeleanu, 2015 Marius ARDELEANU, *Gropile patrulatere cu pereții lutoși și arși de la Bozânta Mică – Grind (jud. Maramureș). Cercetare și experiment arheologic / Rectangular pits with clay-coated and burnt walls from Bozânta Mică – Grind (Maramures County). Research and archaeological experiment*, În: *Marmatia*, 12, 2015, pp. 59-96.
- Ardeleanu, 2016 Marius ARDELEANU, *Proiectul Linothorax*, În: *ArheoVest*, Nr. IV: *In Honorem Adrian BEJAN, Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 26 noiembrie 2016*, Vol. 1: *Arheologie*, Vol. 2: *Metode Interdisciplinare și Istorie*, Universitatea de Vest din Timișoara, JATEPress Kiadó, Szeged, 2016, Vol. 1: pp. 1–532 + DVD, Vol. 2: pp. 533–982, ISBN 978-963-315-310-9 (Összes/General), ISBN 978-963-315-311-6 (Kötet/Vol. 1), ISBN 978-963-315-312-3 (Kötet/Vol. 2); Vol. 2, pp. 653-672, on-line <http://www.arheovest.com/simpozion/arheovest4/32.pdf>.
- Ardeleanu, 2017 Marius ARDELEANU, *Armele dacilor și reenactment-ul. Observații privind reenactorul dac din România*, În: *Acta Musei Porolissensis*, XXIX, 2017 (sub tipar).
- Barber, Barker, 1989 Richard BARBER, Juliet BARKER, *Tournaments. Jousts, Chivalry and Pageants in the Middle Ages*, Ed. Boydell Press, Woodbridge, 1989, 240 pg., ISBN 0 65115 471 0.
- Barbu, 2015 Marius BARBU, *Considerații privind arheologia experimentală și reconstituirea istorică. Studiu de caz: Antichitatea dacică și romană*, În: *ArheoVest*, Nr. III: *In Memoriam Florin MEDELEȚ, Interdisciplinaritate în Arheologie, Timișoara, 28 noiembrie 2015*, Vol. 1: *Arheologie*, Vol. 2: *Metode Interdisciplinare și Istorie*, Asociația “ArheoVest” Timișoara, JATEPress Kiadó, Szeged, 2015, ISBN 978-963-315-264-5; pp. 779-793, on-line <http://arheovest.com/simpozion/arheovest3/43.pdf>.
- Barker, 1986 Juliet BARKER, *The Tournament in England, 1100-1400*, Ed. Boydell Press, Woodbridge, 1986, 206 pg., ISBN 0851159427.
- Borangic, 2007-2008 Cătălin BORANGIC, *Falx dacica II. Tentativă de reconstituire*, În: *NEMVS*, II-III, 2007-2008, pp. 44-62.
- Borangic, 2013 Cătălin BORANGIC, *Arheologie experimentală. Pumnalul de tip sica*, În: *ArheoVest*, Nr. I: *In Memoriam Liviu Măruia, Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 7 decembrie 2013*, JATEPress Kiadó, Szeged, 2013, ISBN 978-963-315-152-5 (Összes/General), ISBN 978-963-315-153-2 (Kötet/Vol. 1), ISBN 978-963-315-154-9 (Kötet/Vol. 1); pp. 821-836, on-line http://arheovest.com/simpozion/arheovest1/49_821_836.pdf.

- Borangic, Barbu 2013 Cătălin BORANGIC, Marius BARBU, *Incursiune în fenomenul ecvestru geto-dacic. Studiu de caz: zăbala de tip tracic*, În: *Acta Centri Lucu-siensis*, 1B, 2013, pp. 22-47.
- Coles, Armstrong 2008 Janet COLES și Paul ARMSTRONG, *Living history: learning through re-enactment (paper presented at the 38th Annual SCUTREA Conference, 2-4 July 2008, University of Edinburgh) (on-line <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/172304.pdf> -14.09.2016)*.
- Cotiugă, 2009 Vasile COTIUGĂ, *Experimental archaeology: The Burning of the Chalcolithic Dwellings*, În: Vasile COTIUGĂ, Felix TENCARIU, George BODI (eds), *Itinera în Praehistoria. Studia in Honorem Magistri Nicolae Ursulescu Quito et Sexagesimo Anno*, Ed. Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, 356 pg., ISBN 978-973-703-484-7; pp. 303-342.
- Elliot-Wright, 2000 Philipp ELLIOT-WRIGHT, *Living history*, Ed. Brassey's, Cambridge, 2000, 144 pg., ISBN 978-185-753-283-8.
- Fitzpatrick, 2013 Timothy FITZPATRICK, *Waterloo in Myth and Memory: The Battles of Waterloo 1815-1915*, Ed. Florida State University Libraries, *Teză de doctorat*, 260 pg. (ms).
- Giles, 2009 Howard GILES, *A Brief History of Reenactment*, În: *Event Plan – Keeping History Alive* (6 martie 2009), on-line <https://www.eventplan.co.uk/page/29.html> (24.08.2017).
- Groot, 2006 Jerome DE GROOT, *Empathy and Enfranchisement: Popular Histories*, În: *The Journal of Theory and Practice*, Vol. 10, No 3, 2006, pp. 391-413.
- Hadden, 1999 Robert Lee HADDEN, *Reliving the Civil War: A Reenactor's Handbook*, Ed. Stackpole Books, Mechanicsburg, 1999, 276 pg., ISBN 978-081-172-915-4.
- Handler, Saxton 1988 Richard HANDLER, William SAXTON, *Dyssimulation: reflexivity, narrative and the quest for authenticity in "living history"*, În: *Cultural Anthropology*, 3, 3, 1988, pp. 242-260.
- Horwitz, 1999 Tony HORWITZ, *Confederates in the Attic: Dispatches from the Unfinished Civil War*, Ed. Vintage, New York, 1999, 432 pg., ISBN 978-067-975-833-4.
- Hunt, 2004 Stephen HUNT, *Acting the part: 'living history' as a serious leisure pursuit*, În: *Leisure Studies*, 23/4, 2004, pp. 387-400.
- Jackson, Kidd, 2008 Anthony JACKSON, Jenny KIDD, *Performance, Learning and Heritage. Research Report 2008. Executive Summary*, Centre for Applied Theatre Research (CATR), University of Manchester, Manchester, 2008, 19 pg. (raportul complet <http://www.plh.manchester.ac.uk/> -11.11.2017).
- Jones, 2011 Ceri JONES, *An illusion that makes the past seem real: The potential of living history for developing the historical consciousness of young people*, *Teză de doctorat*, School of Museum Studies, University of Leicester, on-line <https://lra.le.ac.uk/bitstream/2381/10927/1/2011jonescpd.pdf>, 403 pg. (ms).
- Parisse, 1986 Michel PARISSÉ, *Le tournoi en France, des origines à la fin du XIIIe siècle*, În: Josef FLECKENSTEIN (ed), *Das ritterliche Turnier im Mittelalter*, Ed. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1986, 670 pg., ISBN 978-352-536-193-1.

- Petersson, 2010 Bodil PETERSSON, *Travels to identity. Viking rune carvers of today*, În: *Lund Archaeological Review*, 15-16, 2010, pp. 71-86.
- Richardson, Watts, 2009 Joanna RICHARDSON, Karen WATTS, *The Eglinton Tournament of 1839*, Ed. Royal Armouries, Leeds, 2009, 136 pg., ISBN 978-094-809-264-0.
- Samuel, 1994 Raphael SAMUEL, *Theatres of Memory. Past and Present in Contemporary Culture*, Ed. Verso, London and New York, 508 pg., ISBN 978-184-467-869-3.
- Sima, 2002 Darius SIMA, *Principii metodologice privind arheologia experimentală*, În: *Arhiva Someșană*, Seria a III-a, I, 2002, pp. 77-82.
- Strauss, 2001 Mitchell STRAUS, *A framework for assessing military dress authenticity in Civil War reenacting*, În: *Clothing and Textiles Research Journal*, 19(4), 2001, pp. 145-157.
- Torcică, 2015 Ion TORCICĂ, *Prelucrarea fibrelor vegetale în cadrul reconstituirilor arheologice / Vegetable fibre processing in archaeological reconstructions*, În: *Buletinul Muzeului Județean Teleorman*, Seria Arheologie, 7, 2015, pp. 219-230.
- Zăgreanu, 2010 Radu ZĂGREANU, *Roman Stonework: An Archaeological Experiment*, În: *Angustia*, 14, 2010, pp. 361-363.